

MÀRIUS SAMPERE: DUES NOTES

Isidor Cònsul

I) D'editor

Primer fou la glòria efímera, el desconcert d'un premi Carles Riba i l'astúcia d'un jurat que sempre es va pensar que aquell eufònic Màrius Sampere era en realitat Manuel de Pedrolo que s'havia presentat amb pseudònim al premi de poesia. Fa quaranta-quatre anys d'aquell sotrac: corria la tardor de 1963 i *L'home i el límit*, el primer dels llibres de Màrius Sampere, s'enduia el premi de poesia més prestigiós de la literatura catalana. La glòria, però, a més d'incerta fou efímera, tot just l'esclat d'un moment, nota prèvia al llarg purgatori que, sense saber-ho, era a punt per acomboiar el jove poeta Màrius Sampere. Llarga travessa del desert, primer amb cinc anys de paciència abans de veure publicat el llibre guardonat i comprovar, després, estupefacte, de quina manera la densitat del més absolut silenci crític s'ocupava de la seva obra. Aquell primer llibre, *L'home i el límit*, va ser publicat a la col·lecció Óssa Menor d'unes Edicions Proa que feia pocs anys que havien tornat de l'exili i que Joan Oliver dirigia, des de 1964, sota el paraigua d'Aymà i el mecenatge de Joan B. Cendrós. No va haver-hi continuïtat i el poeta, com el bíblic Job, es va asseure a l'ombra de casa per veure rodar les diferents malvestats –el Senyor m'ho ha donat, el Senyor m'ho ha pres! – sense tòrcer el braç al mal averany i entossudit a trobar camins de sortida pels seus versos. Es tractava de tirar als Jocs Florals i buscar el recurs d'aquells premis que garantien la publicació de l'obra guardonada. Així va arribar el ram de flors amb els jocs de Marsella, Badalona, Zurich i Amsterdam, i els premis Ribas i Carreras i el Jordi de sant Jordi. Era el peatge de pertànyer a una cultura desestructurada, que tanmateix li va servir per publicar un parell de llibres en prop de vint anys: *Poemes de baixa freqüència* (1976) i *Samsara* (1982).

Vista, doncs, la magnitud de la tragèdia, ningú no pot discutir els mèrits d'Àlex Susanna i de Vicenç Llorca en la recuperació de la poesia de Màrius Sampere, de la mateixa manera que ara tampoc no es dubta de qualificar la seva obra entre les més singulars de la poesia catalana dels darrers cinquanta anys. El poeta i editor Àlex Susanna, vint-i-tres anys després d'aquell Carles Riba, va tenir l'encert de publicar-lo de manera regular a l'editorial Columna (*Llibre de les inauguracions*, 1986; *Oniris i el tret del caçador*, 1987; *L'ocell que udola*, 1990; *La taula i les estrelles*, 1992; *La cançó de la metamorfosi*, 1995, i *Demiúrgia*, 1996). Uns anys després, un altre

poeta, Vicenç Llorca, va ser el primer a dedicar-li un estudi, *L'obra poètica de Màrius Sampere. Assaig de revisió del realisme històric* (1989).

Fa set o vuit anys, en el darrer tombant del segle XX, en el fil d'una de les jugades empresarials que caracteritzen el sector editorial, Columna es va incorporar al grup Planeta i Àlex Susanna va abandonar el món de l'edició. En el nou entorn, la poesia va deixar de ser una prioritat i, per la mateixa conjuntura, com un regal del cel, la poesia de Màrius Sampere va aterrar de nou a Edicions Proa (roda el món i torna al born) per omplir de prestigi la col·lecció Óssa Menor, degana de la poesia catalana. Haver recuperat Màrius Sampere, per a l'editor que signa aquest paper, és un orgull i un motiu de satisfacció. Primer, a través d'una visió panoràmica de la seva obra, *Si no fos en secret* (1999), una antologia preparada i prologada per D. Sam Abrams i Jaume Subirana i, tot seguit, amb la publicació dels volums *Subllum* (2000), *Les imminències* (2002), *Jerarquies* (2003) i

II) De lector

En termes estrictament literaris crec que no li va anar del tot malament, a Màrius Sampere, l'experiència del viatge en solitari. La llarga travessa del desert ha permès al poeta salvar els papers d'una cabdal independència estètica estalviant-li, de retruc, haver de pagar penyora de vassallatge als qui dictaven, dels primers anys seixanta ençà, com havia de ser la poesia catalana i per quins camins estètics havia de transitar. D'altra banda, ha estat en la foscor i els dubtes d'aquest purgatori on els versos de Màrius Sampere han guanyat cos i solvència, on els poemes s'han anat modulant amb la força que calia per donar sortida als fantasmes de la pròpia angoixa, on la veu se li ha fet tan sincera que sovint resulta proçaç i el poeta ha acabat forjant una actitud rebel davant dels cridaners silencis de Déu. Així mateix, la pròpia gestualitat interrogant ha pres una dimensió còsmica i l'escriptura, aspra i abrupta, ha après a esgarrapar el paper en comptes d'acaronar-lo.

La força de poesia de Màrius Sampere neix de la necessitat d'haver-ne d'escriure; una necessitat de sincerar-se que manté la seva vigència i il·lumina amb precisió la pròpia solidesa literària. La poesia li és necessària perquè li flueix en paral·lel als mateixos interrogants que li planteja l'existència, perquè mira de respondre a les sagnants paradoxes de la vida i a la incògnita de la mort, i perquè només la poesia li permet mantenir-se en el llindar del misteri.

De tota manera, no és senzill explicar la poesia de Màrius Sampere i sempre m'ha semblat que era més factible fer-se'n solidari. A més de la necessitat de

l'escriptura hi ha la urgència de mostrar-se a cor obert, obrint de bat a bat la resclosa i deixant que flueixi la riuada d'uns versos obsedits per la crueltat dels dies, els misteris de l'existència i la impossibilitat de ser feliç. Una poesia que tragina el dolor de viure en l'obscuritat i la incertesa, en l'orfanat de Déu i el frau de l'existència. Però també són poemes que tot d'una s'entendreixen amb detalls familiars que recorden l'ombra captiva dels pares i els moments de plenitud de l'amor. Una lírica, tot i això, de caient aspre, gest cantellut i cal·ligrafia rasposa contra els postissos de l'harmonia i el maquillatge retòric de l'herència noucentista. Els seus referents vénen del romanticisme i ho acaba de remarcar la rebel·lia formal de moltes de les seves composicions. A *Ofici*, un poema del llibre *Demiúrgia* que funciona com una poètica, Sampere escriu que li agradaria compondre versos més amables i planers com ho fan els poetes nets de culpa, els que saben evitar els excessos i la dissonància; poetes que amb la ploma acaronen el paper –no com ell que l'esgarrapa-, que escriuen amb *fina punta de tebior* i passen per alt *els detalls de l'asfíxia, l'amor dels carnisseres, el greix de les majúscules* i l'única certesa que tenim els homes, la mort. Poetes, en darrer terme, que només celebren *una certa bellesa, una certa penombra, per poder després desar el cor / al calaix de les eines ben greixades, / i esperar, / com els justos –que vingui-, / la immortalitat.*

L'estil de Màrius Sampere fa via per l'estratègia del filaberquí que furga en la paret de l'ànima per obrir-se camí entre plecs i esclotxes, entre interrogants i dubtes que sempre queden oberts i mai no s'acaben de tancar. El seus paisatges són una paradoxal geografia amb topònims de mort i resurrecció, patiments i Calvaris, cegueses i associacions de contraris: una poètica que gira, una i altra vegada, sobre els mateixos eixos com els cavallets tristos d'una fira desolada. Perquè vivim immerss en la foscor i en l'obscuritat, i per més intel·ligència i progrés que s'hi posi, els homes no som mai el resultat de la llum sinó el fruit d'una subllum que ens manté en les tenebres. La llum és un instint de mare, diu en un dels poemes de *Subllum*, que no pot ni sap obrir-se camí. Tot i això, el poeta insisteix i continua escrivint, no para de lligar verbs i substantius a la columna del poema, bo i sabent que mai no assolirà la darrera paraula, perquè la darrera paraula que *no és enlloc,* perquè *l'última paraula és aquesta: mai. Saps?, / el verb exhaurí Déu, i tu no ets Déu, / doncs no pots exhaurir-te. Vés més enllà, / més enllà del verb i del substantiu i del seny / i la columna, no paris, fes / embogir el poema, / embogiu tots dos.*

Isidor Cònsul